

Højere kvalitet i børnesager (§50 i serviceloven)

Kommunernes anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser har i den senere tid været til debat, og Dansk Psykolog Forening kan nikke genkendende til mange af de problemstillinger, der er blevet rejst. Med dette notat ønsker foreningen derfor at præsentere fem anbefalinger, der kan være med til sikre faglig kvalitet i kommunernes anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser, børnefaglige undersøgelser og valg af foranstaltninger.

Dansk Psykolog Forening anbefaler

1. Det indskrives i servicelovens §50, at vurderingen af, hvorvidt der er behov for en forældrekompetenceundersøgelse i forbindelse med tvangsanbringelse af et barn eller en ung uden for hjemmet, altid skal foretages af en psykolog.
2. Der bør indføres en systematisk forventningsafstemning mellem sagsbehandler og psykolog ved rekvirering af forældrekompetenceundersøgelser.
3. Der bør altid indgå en psykologisk undersøgelse af barnet som del af den børnefaglige undersøgelse, når der er tale om tvangsanbringelse, anbringelse og anden indgribende foranstaltning. Vurderingen af, om allerede eksisterende akter kan erstatte en undersøgelse, skal foretages af en psykolog.
4. Der bør være psykologer med til at vurdere, om barnets behov imødekommes af den valgte foranstaltning i forbindelse med anbringelse af et barn eller en ung.
5. Kommunerne bør systematisere evalueringen af, hvorvidt den valgte foranstaltning er tilstrækkelige.

Baggrund

En forældrekompetenceundersøgelse kan indgå som en del af en børnefaglig undersøgelse, der iværksættes af kommunen, hvis den bliver opmærksom på, at et barn har behov for særlig støtte. Forældrekompetenceundersøgelsen er en psykologisk undersøgelse, hvor forældrenes kompetencer vurderes i forhold til barnets grundlæggende behov for omsorg, sikkerhed, følelsesmæssig varme, stimulering, grænsesætning og stabilitet.

Den nuværende lovgivning betyder, at det er op til den enkelte sagsbehandler i kommunen at vurdere, hvorvidt der skal foretages en forældrekompetenceundersøgelse som en del af en børneundersøgelse (§50 i serviceloven). Beslutningen træffes på baggrund af, om sagen er tilstrækkelig oplyst. Det påhviler således sagsbehandleren at vurdere, om en undersøgelse af forældrekompetencen vil tilvejebringe væsentlig eller ny information om forældreevnen, og på den baggrund bestemme nødvendigheden af en psykologfaglig undersøgelse. Denne praksis, der beror på skøn frem for klare retningslinjer, resulterer i en uens anvendelse af forældrekompetenceundersøgelse på tværs af kommunerne. Dansk Psykolog Forening finder denne mangel på konsistens særdeles problematisk, idet der ofte er tale om sager, hvor kommunens beslutning vil have varig betydning for både barn og forældre. Dette gælder ikke mindst i sager, hvor man

træffer beslutning om, hvorvidt barnet skal anbringes uden for hjemmet. Endvidere kan en forældrekompetenceundersøgelse tilvejebringe vigtig viden om, hvilke støttebehov forældrene eventuelt har i forhold til fortsat at tage vare på deres barn – så man sikrer, at den valgte indsats virker, som den skal.

1. Behov for forældrekompetenceundersøgelse skal vurderes af en psykolog

Begrebet forældrekompetenceundersøgelse findes ikke som selvstændigt begreb i serviceloven, og det er således ikke reguleret, hvornår og hvordan en sådan undersøgelse skal gennemføres.

Dansk Psykolog Forening ønsker et opgør med det subjektive skøn, der i dag udgør grundlaget for, hvorvidt kommunen rekvirerer en forældrekompetenceundersøgelse. Ved at stille krav om, at vurderingen af behovet for en forældrekompetenceundersøgelse altid skal foretages af en psykolog, når der er tale om tvangsanbringelser uden for hjemmet, sikrer man, at forældrenes evne til at imødekomme barnets behov er tilstrækkeligt afdækket i beslutningsgrundlaget. Dette vil styrke det faglige grundlag for de indgribende beslutninger, kommunen træffer, og herigennem retssikkerhed for de børn og forældre, der er involveret¹.

Forældrekompetenceundersøgelser skal altid udføres af psykologer, der autoriseret af Psykolognævnet under Socialministeriet. Det sikrer de faglige kvalifikationer hos undersøgeren og giver forældrene mulighed for at klage over den ansvarlige psykolog til Psykolognævnet.

Der kan imidlertid opstå en problemstilling, hvis kommunalt ansatte psykologer, der arbejder med udsatte familier, samtidig bruges til at lave forældrekompetencer, idet psykologen kan havne i en u hensigtsmæssig dobbeltrolle. Eksempelvis kan forældre miste tilliden til psykologen, hvis vedkommende i tidligere situationer har ageret støttende foranstaltning for familien og nu opleves at have til opgave at finde fejl i deres måde at være forældre på.

For at undgå situationer som denne foreslår Dansk Psykolog Forening, at der i forbindelse med forældrekompetenceundersøgelser etableres mulighed for, at kommunerne kan foretage bytte af psykologer. En anden oplagt mulighed er at udlicitere undersøgelsen til en ekstern psykolog, hvilket en stor andel af kommunerne i forvejen benytter sig af.²

Formålet med at indgå i en bytteordning eller hyre eksterne psykologer er, at kommunens egne psykologer i udgangspunktet ikke gennemfører forældrekompetenceundersøgelser, der kan så tvivl om psykologens habilitet i sagen. Derudover vil ordningerne betyde, at det faglige niveau styrkes, da alle kommuner uanset størrelse vil få adgang til psykologer med specialistkompetence inden for børneområdet.

Dansk Psykolog Forening foreslår

- ✓ Indfør obligatorisk psykologisk vurdering af behovet for at få udfærdiget en forældrekompetenceundersøgelse i forbindelse med tvangsanbringelser.
- ✓ Forældrekompetenceundersøgelsen skal altid udføres af en autoriseret psykolog.
- ✓ Indfør bytte/låneordning mellem kommunerne af psykologer eller udliciter undersøgelsen.

¹ Det er vigtigt at bemærke, at det i forbindelse med særligt grove omsorgssvigt kan være overflødig at foretage en samlet vurdering af forældrenes forældreevne. Selv i disse sager vil det dog ofte være oplagt at undersøge, hvorvidt begge forældre har været involveret i overgrebene. Undersøgelsen bør foretages med henblik på at udrede om den ene forælder eventuelt med særlig støtte, kan varetage dele af forældreansvaret.

² Se Ankestyrelsens undersøgelse "Kommunernes anvendelse af forældrekompetenceundersøgelser" (oktober 2012)

2. Indfør systematisk forventningsafstemning ved rekvirering af forældrekompetenceundersøgelser

Dansk Psykolog Forening anbefaler, at der som minimum i alle kommuner indføres en systematiseret forventningsafstemning mellem sagsbehandler og psykolog, når der rekvireres en forældrekompetenceundersøgelse. Det er foreningens erfaring, at psykologen ofte modtager et upræcist oplæg til, hvad kommunen ønsker afdækket i undersøgelsen. Dialogen mellem sagsbehandler og psykolog er afgørende for at sikre, at kommunen får udfærdiget en undersøgelse, der er fyldestgørende i hver enkelt sag. Forventningsafstemningen skal yderligere sikre, at psykolog og socialrådgiver i fællesskab har forberedt sig til drøftelsen med forældrene af sagen.

Socialministeriet udgav i 2011 en retningslinje for udarbejdelse og anvendelse af psykologfaglige forældrekompetenceundersøgelser. Retningslinjen udgør et godt udgangspunkt for samarbejdet mellem sagsbehandler og den psykolog, der skal lave forældrekompetenceundersøgelsen. Der kan dog konstateres betydelig variation i kommunernes syn på udbyttet af dette samarbejde. Dansk Psykolog Forening anbefaler, at de relevante parter igen sætter sig sammen og ser på retningslinjen for at sikre, at den er tidssvarende og rettet mod praksis. Det vil i den forbindelse være relevant at diskutere, hvorvidt kommuner og psykologer skal forpligtes til at anvende retningslinjen, der i dag er vejledende.

Dansk Psykolog Forening foreslår

- ✓ Indfør systematiseret forventningsafstemning mellem sagsbehandler og psykolog, når der rekvireres en forældrekompetenceundersøgelse.
- ✓ Ajourfør den nuværende retningslinje for forældrekompetenceundersøgelser.

3. Afdækning af barnets udviklingsbehov og psykologiske udfordringer

I sager, hvor det påtænkes at anbringe et barn uden for hjemmet eller foretage andre indgribende foranstaltninger, anbefaler Dansk Psykolog Forening, at der altid foretages en psykologisk undersøgelse af barnets psykologiske udfordringer og udviklingsbehov. Formålet med en sådan undersøgelse er at sikre, at den iværksatte foranstaltning er dækkende for barnets behov. Undersøgelsen kan i akutte tilfælde udsættes, såfremt barnet er i fare, hvis ikke man griber til fjernelse fra hjemmet, men skal altid iværksættes efterfølgende.

Kommunerne har i dag hjemmel til at få lavet en psykologisk undersøgelse af barnet som en del af børneundersøgelsen (§50 i serviceloven). Dansk Psykolog Forening erfarer imidlertid, at det er forskelligt fra kommune til kommune, hvor ofte man får foretaget en psykologisk undersøgelse af barnet. Dette på trods af, at børn, der tvangsanbringes uden for hjemmet, ofte har været igennem traumatiserende hændelser og har levet under dysfunktionelle familievilkår gennem en længere periode. Ligeledes vil selve anbringelsen og adskillelsen fra forældrene opleves som et voldsomt indgreb. Disse oplevelser kan få konsekvenser for barnets trivsel og udvikling, og første skridt på vejen til at forebygge dette er, at der foretages en kvalificeret og tilstrækkelig psykologisk undersøgelse, der kan kortlægge barnets trivsel og udviklingsbehov.

Der vil være sager, hvor de eksisterende sagsakter allerede er dækkende. Det bør altid være en psykolog, der vurderer om en psykologisk undersøgelse af barnet er overflødig. Det er i den forbindelse vigtigt at understrege, at den psykologiske undersøgelse ikke kan erstattes af andre eller relaterede undersøgelser, der

ikke har forholdt sig til de spørgsmål, som den konkrete sag om vurdering af tvangsforanstaltninger har rejst.

Dansk Psykolog Forening foreslår

- ✓ En psykologisk undersøgelse af barnets udviklingsbehov og psykologiske udfordringer bør altid indgå som en del af den børnefaglige undersøgelse (§50), når der er tale om tvangsanbringelse, anbringelse og anden indgribende foranstaltning, der skal sikre barnets trivsel.
- ✓ Vurderingen af, om allerede eksisterende akter kan erstatte en undersøgelse, skal foretages af en psykolog.
- ✓ Den psykologiske undersøgelse skal altid udføres af en autoriseret psykolog.

4. Valg af den rette foranstaltning i forbindelse med anbringelse af et barn eller en ung

Når et barn eller en ung skal anbringes uden for hjemmet, er det afgørende for barnets trivsel og fremtidige udvikling, at den rette foranstaltning vælges. Den psykologiske undersøgelse af barnets udfordringer og udviklingsbehov udgør en vigtig brik i at afklare, hvordan barnet støttes bedst muligt.

SFI's undersøgelse af trivsel hos anbragte 11-17-årige børn og unge fra januar 2015 viser, at 50 pct. har oplevet mindst et skift gennem deres samlede anbringelsesforløb. Undersøgelsen angiver, at en af de hyppigste årsager til, at anbragte børn flytter til et andet sted, skyldes et mismatch mellem barnet og anbringelsesstedet³. For at finde de rette foranstaltninger for det enkelte barn anbefaler Dansk Psykolog Forening, at sagsbehandleren altid skal rådføre sig med en autoriseret psykolog. Psykologen må ikke være den samme, som har gennemført den psykologfaglige undersøgelse af barnet, men kan godt være ansat i samme forvaltning. Alternativt kan psykologen været rekvireret eksternt.

Dansk Psykolog Forening foreslår

- ✓ Sagsbehandler bør i valget af foranstaltning til barnet rådføre sig med en autoriseret psykolog.
- ✓ Psykolog må ikke være den samme, som har gennemført undersøgelsen, men kan godt være en psykolog ansat i samme forvaltning.

5. Systematisk evaluering

Når et barn eller en ung er blevet anbragt uden for hjemmet, er det afgørende, at der løbende følges op på, hvorvidt den valgte indsats passer til barnets behov og i tilstrækkelig grad støtter op omkring barnets udvikling. Det er imidlertid Dansk Psykolog Forenings erfaring, at mange kommuner ikke prioriterer en systematisk evalueringssindsats.

For at forebygge sammenbrud i anbringelser uden for hjemmet og sikre barnets fortsatte trivsel og udvikling anbefaler Dansk Psykolog Forening, at kommunerne minimum hver tredje måned evaluerer, hvorvidt den valgte foranstaltning er tilstrækkelig. Evalueringen bør ske i samarbejde mellem sagsbehandler og en autoriseret psykolog.

Dansk Psykolog Forening foreslår

- ✓ Kommunerne bør systematisere evalueringen af den valgte foranstaltnings tilstrækkelighed.
- ✓ I forbindelse med evalueringen bør sagsbehandler rådføre sig med en autoriseret psykolog.

³ Det National Forskningscenter for Velfærd: Anbragte børn og unges trivsel 2014, kapitel 10 (januar 2015)